

Ekosocialno in miroljubno kmetijstvo kot pot k trajnostni pridelavi hrane tudi v Sloveniji

Ddr. Ana Vovk Korže

Mednarodni center za ekoremediacije,
Filozofska fakulteta Maribor
ana.vovk@um.si
COBISS: 1.04

Eco-social and Peaceful Agriculture as the Path to Sustainable Food Production also in Slovenia

Izvleček

V prispevku so orisani pristopi pridelave hrane, ki precej odstopajo od klasičnega konvencionalnega kmetijstva. Če je v preteklosti veljalo, da je zemlja namenjena samo kmetijstvu, danes vemo, da ima veliko več funkcij in da se mora kmetijstvo prilagajati tako naravnim kot socialnim potrebam ljudi. Vse več ljudi želi del časa preživeti zunaj mest, želijo se oskrbeti z domačo hrano in biti v stiku z domačini, ki hrano pridelujejo. Prav tako se vse več ljudi odloča za prehrano brez mesa, tako zaradi etičnih pogledov kot tudi zdravstvenih težav, zato so v prispevku prikazani novi pristopi kmetovanja, in sicer ekosocialno in miroljubno kmetijstvo. Oba pristopa sta nova priložnost tudi za mlade ter za medgeneracijsko sodelovanje.

Ključne besede: ekosocialno kmetijstvo, miroljubno kmetijstvo, prehrana, podeželje, socialno podjetništvo

Abstract

The article outlines food production approaches that considerably differ from the traditional conventional agriculture. While in the past, the main purpose of the land was agriculture, today we know that it has many more functions and that agriculture must conform to the natural and social needs of people. More and more people want to spend a part of their lives outside the city, they want to have access to homegrown food and be in contact with the locals who are growing it, and vegetarian diet is becoming increasingly popular, both for ethical and medical reasons. For these reasons, the article presents new farming approaches: eco-social and peaceful agriculture. Both approaches also offer new opportunities for young people and intergenerational collaboration.

Keywords: eco-social agriculture, peaceful agriculture, nutrition, countryside, social entrepreneurship

Uvod

Kmetijstvo ali agrikultura je ena osnovnih in prvotnih človekovih dejavnosti, katere naloga je prehrana ljudi. Miroljubno kmetijstvo je kmetijstvo, ki je prijazno do zemlje, okolja, živali in človeka. Gre za način kmetovanja brez masovne živinoreje, brez gnojenja z gnojem in gnojnico, brez kemikalij (umetna gnojila, pesticidi), z minimalnim oranjem oziroma poseganjem v prst ter s tradicionalnim kolobarjenjem – tripoljnim poljedelstvom z enoletno praho. Takšno kmetijstvo ima sonaraven odnos do okolja (Lužar, 2016).

Ekosocialne kmetije so že dolgo znane v tujini in delujejo tako, da povezujejo lokalno skupnost, saj pri njih delajo ljudje iz lokalnega okolja in se na tak način izobražujejo ter preživljajo. Tovrstne kmetije prijavljajo programe socialne aktivacije, kar jim omogoča, da del sredstev pridobijo tudi od države. Namen ekosocialnih kmetij je integracija naravnih virov z drugimi potenciali pokrajine ter pridelava in predelava hrane, ki jo delno porabijo zase, preostalo pa prodajo. Podeželje ne živi več le od kmetijstva, gozdarstva in drugih proizvodnih funkcij. Nove razvojne priložnosti za podeželje so v turizmu

in v drugih dopolnilnih dejavnostih, ki jih imajo ekosocialne kmetije veliko. Te dejavnosti so povezane s kmetijstvom oziroma gozdarstvom in prinašajo kmetiji dohodek. Med te dejavnosti uvrščamo predelavo doma pridelanih kmetijskih pridelkov, varstvo in izkoriščanje gozda, gojenje, predelavo lesa, transportne storitve, turizem na kmetiji, domačo obrt, ribogojstvo in lov. Ekosocialne kmetije razvijajo tudi socialno podjetništvo, ki je usmerjeno v krepitev družbene solidarnosti in spodbuja sodelovanje ljudi in prostovoljno delo. Tako ločimo dva tipa socialnega podjetništva. Prvi tip se usmerja v opravljanje splošno koristnih dejavnosti, pri drugem tipu pa so ciljna skupina težje zaposljive osebe oziroma brezposelni mladi in starejši ter invalidi (Podmenik 2013: 156).

Vse več ljudi se želi družiti na podeželju.
Foto: osebni arhiv

Podeželje in nove dejavnosti

Za razvoj podeželja so za socialna podjetja pomembna področja ekološke pridelave hrane, varstvo okolja in zaščita živali, spodbujanje lokalne skupnosti (simbioza), spodbujanje zaposlovanja brezposelnih oseb in spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije in razvoja zelene ekonomije. Podeželske skupnosti sodelujejo tudi pri rehabilitaciji in socialnem vključevanju ljudi s posebnimi potrebami. Pri tem je pomembno izpostaviti delovne terapije in terapije z živalmi. Kot dopolnilna dejavnost ekološke kmetije s primernim programom je obisk otrok v počitniškem obdobju. Zanimanje za pozitivne učinke kmetovanja in vrtnarjenja pri osebah s posebnimi potrebami narašča (Črna s sod., 2017).

Znanstveno-strokovne obravnave socialnega kmetijstva v Evropi so v zadnjem desetletju potekale v sklopu projekta SoFar, programa COST Action 866 Green Care in pobude Evropske

mreže za podeželje (ENRD). Projekt SoFar se usmerja v socialne storitve na večnamenskih kmetijah. »Pokazalo se je, da je v Evropi že veliko primerov, ki dokazujejo, da kmetje s svojimi storitvami, ki so namenjene ranljivim skupinam prebivalstva, lahko dejavno prispevajo k izboljšanju zdravstvenih storitev in h kakovosti vsakdanjega življenja ljudi na podeželju. S težavo se srečajo pri pravnih ureditvah. Projekt je pokazal, da bi bilo potrebno prilagoditi evropsko in regionalno politiko, da bi izvajalcem storitev socialnega kmetijstva omogočila delovanje v okviru veljavnih zakonov, in hkrati znižati problematiko težke birokracije. V posameznih državah Evropske unije ni možen en sam model uveljavljanja socialnega kmetijstva, saj je socialno kmetijstvo v različnih razvojnih fazah in posledično prinaša različen ekonomski atribut. Prav tako se je v okviru projekta izkazalo, da je potrebna podrobnejša preučitev socialnega kmetijstva iz ekonomskih vidikov (Kutoša, 2019).«

Program COST Action 866 (EU Network, 2010) se je posvetil vrednotenju koristi in stroškov socialnega kmetijstva, ki naj bi izhajalo iz večnamenskega kmetijstva, javnega zdravstva in socialne vključenosti. V praksi se je izkazalo, da je denarne stroške storitev socialnega kmetijstva mogoče oziroma predvsem lažje določiti, ko gre za večnamensko kmetijstvo in javno zdravstvo. V tem primeru se koristi socialnega kmetijstva kažejo v delovnih izkušnjah in razvoju kompetenc posameznikov, na širši ravni pa v ponovni socialni vključitvi nezaposlenih (Kutoša, 2019). Predvsem so bile kot nedenarne koristi socialnega kmetijstva prepoznane krepitev občutenja moralne odgovornosti, pomoč drugim, razvoj kmetij ter ponudba novih izdelkov. Na ravni družbe govorimo o ohranjanju kulturne dediščine in podeželske krajine (Istenci s sod., 2013).

Ekoterapija na podeželju

Ekoterapija se uveljavlja na področju politik zelenih programov socialnega in zdravstvenega varstva v številnih evropskih državah. Spada v okvir ponudb storitev socialnega in zdravstvenega varstva (Istenci s sod., 2013). Je oblika psihosocialne intervencije, v katero so vključene različne aktivnosti na zelenih površinah, namenjena pa je predvsem osebam, ki imajo zdravstvene težave. Cilj terapije je, da se pri posamezniku izboljša razpoloženje, odpravi občutke napetosti, depresivnosti ali tesnobe, vzporedno s tem pa poveča nivo samozavesti in socialne vključenosti (Črna s sod., 2017). Pri izvajanju take terapije se

uporabljajo različne tehnike, od preprostih aktivnosti, kot so sprehodi v gozdu, pa vse do bolj usmerjenih in ciljno naravnanih aktivnosti, kjer posameznik poleg fizične aktivnosti uri spomin in motoriko. Po letu 1800 so v proces zdravljenja in rehabilitacije, najbolj pri duševnih bolnikih, vključevali kmetovanje. Tovrstne oblike zdravljenja so uporabljale tako zasebne kot javne psihiatrične bolnišnice oziroma podobne rehabilitacijske ustanove. V večini primerov so bolniki opravljali dela v sadovnjakih ali pa so vzdrževali zelenjavne vrtove. Vendar je potrebno upoštevati, da so bili terapevtski učinki nekoliko bolj stranskega pomena, saj je bila v ospredju še vedno predvsem proizvodnja. Kasneje se je terapevtski pomen na zelenih površinah zmanjševal, zadnjih dvajset let pa se občutno spet povečuje, prav tako kaže zanj večje zanimanje strokovna in raziskovalna stroka (Kutoša, 2019).

Ekosocialne kmetije gojijo jagodičevje, ki spada med zdravo hrano.

Foto: osebni arhiv

Največkrat se takšna oblika terapije izvaja na družinskih kmetijah kot dopolnilna dejavnost. Uporabniki se vključujejo v delo z domačimi živalmi, rastlinami, obdelujejo zemljo in skrbijo za blagostanje kmetije. Tako se terapevtske kmetije pojavljajo kot samostojne kmetije, ki ponujajo eno ali več storitev, ali pa v obliki institucionalnih kmetij, ki jih ustanovijo socialnovarstvene in zdravstvene ustanove. Ciljna skupina uporabnikov so lahko osebe z duševnimi motnjami, odvisniki, socialno problematični ljudje in brezposelni. Na kmetiji živijo ali pa samo opravljajo dela čez dan. Na območju Slovenije terapevtske kmetije še niso povsem učinkovito organizirane, vendar se opaža porast ekoterapevtskih praks v sklopu dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (Kutoša, 2019). Na povečano zanimanje za tovrstno storitev na kmetijah vpliva tudi porast duševnih motenj med samim prebivalstvom. Celovita študija o obsegu duševnih motenj v Evropi

je pokazala, da je stanje precej resno, tako v evropskem kot globalnem merilu. Študija je pokazala, da je zdravljenje duševnih motenj precej drago in predstavlja ekonomsko breme. Za duševnimi motnjami naj bi vsako leto zbolelo 27 % odrasle populacije (med 18. in 65. letom), najbolj pogosto za anksioznostjo, nespečnostjo in depresijo. Ekoterapevtske dejavnosti, tudi kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah, so se izkazale kot učinkovito pasivno zdravljenje.

Apiterapija na kmetijah

Apiterapija je oblika zdravljenja, ki temelji na znanstveno preverjenih in tradicionalnih rabah čebeljih pridelkov. Zdravljenje temelji na šestih čebeljih proizvodih: medu, cvetnem prahu, matičnem mlečku, vosku, čebeljem strupu in propolisu. Številne blagodejne lastnosti čebeljih izdelkov so bile preučene, še posebej za zdravljenje multiple skleroze, osteoartritisa, revmatoidnega artritisa in bolečin v živcih (Jureš, 2019). Kot zdravilna metoda se uporablja tudi aromaterapija, kjer posameznik vdihuje aerosol iz čebeljih panjev. Aerosol je pomešan z vlago, ki jo čebele s pomočjo ventiliranja

Kot zdravilna metoda se uporablja tudi aromaterapija, kjer posameznik vdihuje aerosol iz čebeljih panjev. Aerosol je pomešan z vlago, ki jo čebele s pomočjo ventiliranja izločajo iz svojih panjev, posledično pa znižujejo odvečno stopnjo vode v medu.

Čebela na cvetu redečega drena.

Foto: A. Polšak

izločajo iz svojih panjev, posledično pa znižujejo odvečno stopnjo vode v medu. V zadnjih letih si Čebelarstva zveza Slovenije prizadeva za večje uveljavljanje apiterapije pri nas.

Miroljubno kmetijstvo

Miroljubno kmetovanje je rastlinsko usmerjen način kmetovanja brez živinoreje in kemičnih produktov, ki ima sonaraven, prijazen odnos do okolja (Vovk Korže s sod., 2019). Takšen način kmetovanja temelji na trajnostni praksi agrikulture sodobnega časa in varovanju okolja. Opredelimo ga lahko kot vejo ekološkega kmetovanja, ki je etično, izključuje pridelavo živalskih produktov in minimalno posega v naravo. Usmerjeno je k ohranjanju biotske raznovrstnosti in spodbujanju narave k ponovni vzpostavitvi ravnovesja. Miroljubno kmetovanje temelji na sklenjenem krogotoku hranil in energije, teži k ravnovesju v sistemu tla–rastline–živali–človek. Glavne značilnosti, s katerimi lahko predstavimo miroljubno kmetovanje, so vključenost pridelovalnih površin v naravno okolje, tripoljno kmetovanje oziroma sistem menjavanja polj, izključitev uporabe kemičnih sredstev, izključitev živinoreje – koriščenja živali in njihovih produktov ter skrb za prostoživeče živali in spodbujanje biotske raznovrstnosti.

Glavni cilji miroljubnega kmetovanja so ohranjanje in spodbujanje biotske raznovrstnosti, spodbujanje etičnih načel do okolja in živih bitij, krepitev splošne ozaveščenosti o okoljski problematiki, zmanjševanje onesnaženja in spodbujanje

pridelovanja kakovostne hrane. Z miroljubnim načinom kmetovanja se bogati in povečuje biotska raznovrstnost, nam pa omogoča zdravje (bolj zdrav način življenja) in sobivanje z naravo. Pridelovanje hrane po ideji in filozofiji miroljubnega kmetijstva zagotavlja našo varno prihodnost.

Kmetovanje v prihodnosti

Kmetijstvo vpliva na varnost, dostopnost in kvaliteto hrane, ki jo uživamo. Družbeni odnosi in pogledi na pridelavo hrane, kmetijstvo in podeželje se hitro spreminjajo. Posamezni potrošniki in javnost pričakujejo in zahtevajo zagotavljanje varne in kakovostne hrane, varovanje naravnih virov in ustrezen odziv na podnebne spremembe ter ohranjanje vitalne pokrajine oziroma podeželja (Jureš, 2019). Sodobni način življenja in individualne vrednote v ospredje prinašajo pomen prehrane, spreminja se življenjski stil in prehranske navade. Hrana mora biti varna, kvalitetna, oskrba s hrano pa nemotena, kar je možno zagotoviti le z večjo samooskrbo. Vse pomembnejši je tudi odnos do živali in etični vidik pridelave hrane. Družba postaja občutljiva tudi za vse bolj prisotne podnebne spremembe, ki so v večini posledica dosedanjega načina kmetovanja. Kmetijstvo z gozdarstvom postaja del problema in hkrati del rešitve. Glavni cilji, na katere se bo v prihodnosti osredotočalo sodobno kmetovanje, so trajnostno upravljanje z naravnimi viri, zagotavljanje dobrin, dvig kakovosti življenja in krepitev prenosa znanja. Če želimo dosegati cilje in zelene spremembe, pa se morajo spremeniti mentaliteta, vrednote in prakse populacije. Posameznikovo delovanje in odnos sta odvisna od njegove lastne percepcije (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2019).

Poseben poudarek bo na varstvu okolja in narave ter ohranjanju kmetijskih zemljišč. Ustrezen življenjski prostor, ohranjeni naravni viri (tla, voda, zrak, biotska pestrost) in varna hrana spadajo med temeljne človekove in družbene potrebe in jih razumemo kot javne dobrine, povezane s kmetijsko pridelavo. Ohraneno naravno okolje je neposredno povezano s kakovostjo življenja. Globalno segrevanje in podnebne spremembe močno vplivajo na razvoj pridelave in predelave hrane, gozdarstva ter podeželja v prihodnosti (in tudi obratno). Aktivnosti na področju varovanja naravnih virov, vode, tal in zraka morajo upoštevati dolgoročni razvoj vseh gospodarskih in drugih dejavnosti (Jureš, 2019). V prihodnje bo zmanjševanje negativnih vplivov na vodo, tla in zrak vključeno

Glavni cilji, na katere se bo v prihodnosti osredotočalo sodobno kmetovanje, so trajnostno upravljanje z naravnimi viri, zagotavljanje dobrin, dvig kakovosti življenja in krepitev prenosa znanja.

Zaradi velikega pritiska živinoreje na okolje je potrebno večinoma preiti k rastlinski prehrani, kar je tudi skladno s smernicami prilagajanja na podnebne razmere.

Foto: osebni arhiv

v vse aktivnosti, povezane s pridelavo hrane. Kmetijska in gozdna gospodarstva ter živilska industrija si morajo prizadevati za varčno, trajnostno rabo virov, večanje učinkovitosti rabe vode in energije, rabo obnovljivih virov energije, zmanjševanje emisij iz kmetijstva in rabo trajnostnih materialov v procesu oblikovanja izdelkov. Velik pomen ima tudi ohranjanje biotske pestrosti. Posebna pozornost je namenjena nadaljnjemu razvoju ekološkega kmetovanja. Delež kmetijskih površin v ekološkem kmetovanju prepočasi raste, še posebej delež njiv in trajnih nasadov. Posebna pozornost bo tako namenjena spodbujanju večjega obsega pridelave in predelave ekološke hrane, kot tudi preusmerjanju kmetijskih gospodarstev v ekološko pridelavo (Jureš, 2019).

Glede na napovedi (Bavec in sod., 2001) so možnosti za razširitev ekološkega kmetovanja v Sloveniji zelo dobre, vendar pod pogojem, da se bo enako hitro razvijal tudi trg ali da bo možen izvoz ekoloških pridelkov na tuje trge. Ekološka pridelava je še zlasti zaželen na vseh okoljsko občutljivih in varovanih območjih, pri nas pa imamo tudi območja, ki zaradi industrijskega onesnaženja niso primerna za ekološko kmetijstvo. Usmeritev v kmetijstvo, prijazno do okolja, je bila zapisana že v Strategiji razvoja slovenskega kmetijstva, sprejeti v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, vendar pa smo jo začeli uresničevati šele v zadnjem obdobju.

Čeprav je v Sloveniji veliko kmetij, ki zaradi različnih razlogov uporabljajo majhne količine v ekološkem kmetijstvu nedovoljenih sredstev, to še ni dovolj za trditev, da je v Sloveniji skoraj vsa pridelava ekološka, kot pogosto slišimo od tistih, ki so premalo seznanjeni z ureditvijo statusa ekološkega kmetijstva v svetu. Osnova za bioživilo oz. živilo iz ekološke pridelave so upoštevanje pravil, kontrola postopka pridelave in predelave, ki jo opravi neodvisna kontrolna služba, in spoštovanje prehodnega obdobja iz konvencionalne v ekološko predelavo (najmanj dve leti od prijave v kontrolo). To so minimalni kriteriji, ki jih je treba upoštevati tudi v Sloveniji.

V danih razmerah je slovenska pridelava hrane v nezavidljivem položaju. Kot članica Evropske unije mora upoštevati dejstvo, da pridelava hrane v Uniji še vedno povzroča presežke. Z ukrepi kmetijske politike se države sočasno zavzemajo za ohranjanje kmetijskih zemljišč, če bi bilo potrebno ta zemljišča zaradi različnih vzrokov ponovno aktivirati.

Ekološke kmetije v Sloveniji so precej razpršene (Kosi, 2004). Na severovzhodu in kraško-

dinarskem svetu na zahodu ter jugozahodu države so zastopane le simbolično. Najbolj kmetijski del Slovenije (večina Slovenskih goric in Prekmurje) praktično nima ekoloških kmetij kljub zelo ugodnim razmeram za ekološko kmetijstvo glede na preostalo Slovenijo. Če potegnemo dve vzporedni liniji od jugovzhoda proti severozahodu, prvo od Kočevja do Bovca in drugo od Ormoža do Šentilja, ugotovimo, da je znotraj teh meja več kot 95 % vseh ekoloških kmetij v Sloveniji. Izjema je le ozek pas ob obali, kjer je nekaj kmetij v okolici Kopra, Izole, Portoroža, Ankarana in v dolini Dragonje. Na območju severovzhodno od linije Ormož–Šentilj ter v večjem delu Slovenskih goric in Prekmurja sta le dve ekološki kmetiji, čeprav je tam največ kmetijskih površin. V Sloveniji imamo tudi nekaj zgoščenih ekološko-pridelovalnih območij. Velika intenziteta ekoloških kmetij je predvsem na območju pohorskega Podravja in Bele krajine. Centri, kjer je ekološko kmetijstvo posebno močno zastopano, so: Vinica, Bohinjska Bistrica, Šmartno na Pohorju, Mislinja, Oplotnica in Hoče–Fram. Ekološke kmetije so močno zastopane tudi na območju Lukovice, doline Dragonje, Laškega, Šmarjeških Toplic, Solčave in Senovega. Omenjene kmetije so torej prisotne tako v dolinsko-kotlinskem kot v gričevnatem in hribovitem svetu. Ne izogibajo se niti bolj onesnaženim območjem, kot so okolica Jesenic, Krškega, Štor, Mežice in Zasavja. Poglavitni dejavniki takšne porazdelitve ekoloških kmetij v Sloveniji so:

- naravne razmere za kmetijstvo (pedološki, reliefni, klimatski in vegetacijski dejavniki),
- delovanje kmetijskih svetovalnih služb (v skladu z novo kmetijsko usmeritvijo Slovenije so se posamezni kmetijski zavodi dobesedno »vrgli« v širjenje ekološkega pridelovanja) (Kosi, 2004).

Nadmorska višina je eden glavnih omejujočih faktorjev za kmetijsko pridelavo. Slovenijo pogosto označujemo kot gorato deželo. S povprečno nadmorsko višino okoli 557 m je nad evropskim povprečjem. Do nadmorske višine 600 metrov podnebje še omogoča gojenje vseh poljščin. Nadmorsko višino ekoloških kmetij dobimo iz srednje višine kraja, v katerem kmetija leži.

Naravne razmere za kmetijstvo so v Sloveniji relativno neugodne. Dobrih 50 % celotne površine prekriva gozd. Več kot 70 % kmetijskih tal je ovrednotenih kot manj primernih za kmetijsko pridelavo, večina je travnatih površin, delež ornih površin je relativno majhen. Ekološko kmetijstvo v Sloveniji ni specializirano, v glavnem gre za kombinacijo rastlinske pridelave in živinoreje. V alpskem svetu (severozahodna

Najbolj kmetijski del Slovenije (večina Slovenskih goric in Prekmurje) praktično nima ekoloških kmetij kljub zelo ugodnim razmeram za ekološko kmetijstvo glede na preostalo Slovenijo.

Ekološko kmetijstvo v Sloveniji ni specializirano, v glavnem gre za kombinacijo rastlinske pridelave in živinoreje.

Slovenija) in hribovitih območjih prevladuje govedoreja (mleko, meso), v zadnjem času tudi ovčereja. Na severovzhodu in jugozahodu (obalna in kraška območja) ter jugovzhodu Slovenije so »ekološki« vinogradi, ponekod sta prisotni tudi ovčereja in kozjereja. Ovčereja je razširjena tudi na kočevskem območju. Sonaravna rastlinska pridelava obsega žita, krmilne rastline, zelenjavo, sadje in grozdje. Sadovnjaki so razširjeni po vsej Sloveniji, daleč najbolj pomemben pridelek so jabolka, sledijo hruške, slive, breskve in češnje. V glavnem gre za stare, ekstenzivne sadovnjake, vendar so se leta 1999 v nekaj projektih lotili sadjarstva na intenziven način. V obalni regiji sonaravne kmetije med ostalim pridelujejo tudi olive, smokve in kakije, vendar v zelo majhnih količinah. Vrtnine pridelujejo predvsem na obrobjih večjih mest.

Leta 1997 je bilo ustanovljeno Združenje ekoloških kmetov Slovenije, to je prvo združenje kmetov iz celotne Slovenije, ki se ukvarja z ekološkim kmetijstvom in prodajo na trgu. Združenje prideluje po standardih, ki so usklajeni z IFOAM osnovnimi standardi in Uredbo za biološko kmetijstvo Evropske unije (2091/92). Leta 1999 je bila ustanovljena Zveza ekoloških kmetov Slovenije. Danes deluje v Sloveniji 12 društev, ki se ukvarjajo s sonaravnimi oblikami kmetijstva (Kosi, 2004).

Sklep

Pridelava hrane je ključna strateška in varnostna politika vsake države, saj so naravni viri omejeni, število ljudi se povečuje, prav tako pa pritiski na okolje in naravne vire. Zaradi pretirane kemizacije kmetijske zemlje so mnogokje polja slabo rodovitna, zato so pridelava hrane, njena predelava in distribucija pomembne gospodarske dejavnosti. Ljudje zaradi težav z zdravjem in večje ozaveščenosti povprašujejo po naravno pridelani hrani, ki pa je nobena država nima dovolj. Zato se krepijo poleg ekološkega kmetijstva še druge oblike kmetovanja, kot so miroljubno in ekosocialno, ki poleg hrane ljudem ponujajo tudi druge storitve. To pa je pomembna razvojna priložnost za podeželje, ki se je v zadnjih desetletjih praznilo, saj mladi

niso videli možnosti preživetja. Dandanes se mladi že vračajo na podeželje in z novimi znanji in vrednotami bodo zagotovo znali trajnostno sobivati, kar spremljamo že deset let na Učnem poligonu za samooskrbo Dole.

Viri in literatura

1. Bavec, M., Naglič, M., Pevec, T., Maljevič, J., Matis, G. (2001). Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: str. 9-16.
2. Čurna, V., Chovanec, T., Csapo, B., Kleger, A. (2017). Social farming best practice collection in Visegrad countries: Szent Istvan University.
3. European Network for rural development (2010). Overview of social farming and rural development policy in selected EU member states: Case studies, september 2010.
4. Istenič, M., Šprah, L., Bole, D., Lapuh, L., Nared, J., Razpotnik, N. (2013). Socialno kmetijstvo, priložnost za razvoj podeželja in zagotavljanje blaginje. Regionalni razvoj 4: Nove razvojne perspektive. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika.
5. Jureš, K. (2019). Miroljubno kmetijstvo. Seminarska naloga, Filozofska fakulteta Maribor, mentorica prof. ddr. A. Vovk Korže (rokopis).
6. Kosi, D. (2004). Sonaravno kmetijstvo v Sloveniji. Geografski vestnik, letnik 76, številka 2, str. 43-52. URN:NBN:SI:DOC-GWEMJ4U3 from <http://www.dlib.si>.
7. Kutoša, L. (2019). Eko-socialno kmetijstvo. Seminarska naloga, Filozofska fakulteta Maribor, mentorica prof. ddr. A. Vovk Korže (rokopis).
8. Lužar, N. (2016). Začetki in prihodnost miroljubnega kmetijstva v Sloveniji. Diplomsko naloga višjega strokovnega izobraževanja. Strahinj: Biotehniški center Naklo, Višja strokovna šola Upravljanje podeželja in krajine.
9. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ (dostopno 10. 9. 2019).
10. Podmenik, D., Kerma, S. (2013). Izzivi ekološkega kmetijstva in turizma na ekoloških kmetijah. Regionalni razvoj 4: Nove razvojne perspektive. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika.
11. Vovk Korže, A., Zeman, S., Korže, V. (2019). Local sustainable food systems are our future : paper at XIV. International scientific conference »Ecology for a better tomorrow«, RIS, 27. 3.-29. 3. 2019.